

PUBLIKACIJOS

KAI KURIE 1940—1941 M. PERIODINĖS SPAUDOS
BIBLIOGRAFIJOS KLAUSIMAI

STASYS MAKASKAS

Labai vertintinas kapitalinis darbas „Lietuvos TSR spauda. Valstybinė bibliografija 1940—1955“. Nė vienas šio laikotarpio tyrinėtojas negali be šios knygos apsieiti. Norėję tik ištaisyti kai kuriuos netikslumus, iškelti ginčytinus dalykus (straipsnyje bus rašoma išimtinai tik apie 1940—1941 m. periodinę spaudą).

Viena svarbiausių problemų, kuri Valstybinėje bibliografijoje nenagrinėjama, yra klausimas, ką reikia laikyti nagrinėjamojo laikotarpio tarybiniais leidiniais, o ką — ne. Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, jog tai aišku savaime. Tačiau šis klausimas toli gražu nėra toks paprastas (turint galvoje 1940 m. birželio 16 d.— liepos 21 d. laikotarpį).

Valstybinės bibliografijos sudarytojai padarė taip: pagrindiniame tekste aptarė leidinius, kurie pasirodė po 1940 m. birželio 16 d., o knygos 77 puslapyje pateikė sąrašą leidinių, kurie tebėjo senais pavadinimais. Todėl atrodo, kad plačiai aptartieji laikomi tarybiniais periodiniais leidiniais, o paminėti bendrame sąraše — ne tarybiniais. Nors Valstybinės bibliografijos sudarytojai neišdėstė savo samprotavimų, kodėl jie įjungė periodinius leidinius į tą arba kitą skyrių, tačiau, nuodugniau susipažinus su knyga, išryškėja, jog, plačiai aptariant leidinius (vadinkime juos tarybiniais), vadovautasi šiais principais: 1) jei leidinys pradėtas leisti po 1940 m. birželio 16 d.; 2) jei leidinys ėjo ir anksčiau, tai tik tuomet, jeigu jis, nors ir nežymiai, pa-

keitė savo pavadinimą. Leidinys laikomas tarybinis nuo pavadinimo pakeitimo momento; 3) jei leidinys nekeitė savo pavadinimo, tai laikomas tarybinis tik tuo atveju, jeigu nors vienas jo numeris išėjo 1941 m.

Principai, kaip matome, gana formalūs ir kartu labai patogūs sudarytojams. Tačiau juos taikyti be jokių išlygų ne kiekvienu atveju galima.

Imkime pirmąjį principą, kuris, atrodo, visai neginčytinas. Bet argi iš tikrųjų visi be išimties leidiniai, pasirodę žlugus fašistinei diktatūrai, yra tarybiniai?

Yra žinoma, jog kai kurie asmenys, mėgindami pasinaudoti susidariusia situacija, norėjo steigti periodinius leidinius. Pastarieji su Tarybų valdžios stiprinimu neturėjo nieko bendra. Pvz., J. Bliumentalis, baltagvardietiško, kaip rašė to meto spauda¹, laikraščio „Echo“ („Aidas“) leidėjas, praėjęs vos porai dienų po šio leidinio uždarymo, išsirūpino leidimą nuo 1940 m. liepos 8 d. leisti naują laikraštį „Svobodnaja žizn“ („Laisvas gyvenimas“)². Jis, tiesa, neišėjo, tačiau ar galima buvo tikėtis, kad šis asmuo išleis tarybinį laikraštį?

Nuo 1940 m. birželio 16 d. Vilniuje pradėjo eiti laikraštis „Naša žizn“ („Mūsų gyvenimas“). Jį leido stačiatikių dvasininkas L. Korčinskis, dar 1921 m. lides ir redagavęs religinį „Golos litovskoj pravoslavnoj jeparchii“ („Lietuvos stačiatikių jeparchijos balsas“)³. Aišku, jog „Naša žizn“ buvo nepakeliui su tarybiniais leidi-

¹ „Lietuvos aidas“, 1940, liepos 5.

² Lietuvos TSR Centrinis valstybinis archyvas, f. 402, ap. 6, II t., b. 174, l. 1.

³ Ten pat, b. 81, l. 9.

niais. 1940 m. liepos 6 d. jis buvo uždarytas⁴. „Liaudies balsas“ griežtai sukritikavo kažkokių perėjusių leidinėlių „Darbo frontas“⁵. Valstybinėje bibliografijoje šie leidiniai be išlygų laikomi tarybiniais⁶.

Dar labiau ginčytinas antrasis vertinimo kriterijus. Apskritai leidinio pobūdžio pasikeitimas nesutapdavo su pavadinimo pasikeitimu. Be to, gali kurio nors laikraščio arba žurnalo pavadinimas pasikeisti, o kryptis išlikti ta pati. Juk kai kurie tarybiniai leidiniai (taip pat ir kitose Pabaltijo respublikose) keitė savo pavadinimus, kaip tai diktavo anų dienų poreikiai. Pvz., „Liaudies balsas“ tapo „Tiesa“, „Darbo Lietuva“—„Tarybų Lietuva“, „Novaja žizn“ („Naujas gyvenimas“) —„Krasnoje znamia“ („Raudonoji vėliava“). Tačiau pavadinimų pakeitimas jokios įtakos šių leidinių kryptčiai neturėjo.

Nuo kurios datos derėtų laikraštį arba žurnalą laikyti tarybinu, vien mechanškai nustatyti negalima. Atskiri leidiniai skirtingu laiku tapo tarybiniais, o kiti iki pat uždarymo taip ir liko buržuaziniai. Palyginkime „Lietuvos aidą“ ir „Trimitą“, kurie abu Valstybinėje bibliografijoje figūruoja tame pačiame sąrašė⁷.

„Lietuvos aidą“ jau nuo 1940 m. birželio 18—19 d. būtų pagrindo laikyti tarybinu laikraščiu; tomis dienomis jį redaguoti pradėjo J. Šimkus. Iš redakcijos buvo išvyti reakciniai žurnalistai B. T. Dirmeikis, B. Raila, V. Rastenis⁸. Tačiau svarbiausia, kad laikraštis ėmė aktyviai kovoti už demokratines reformas respublikoje, už Liaudies vyriausybės stiprinimą. Pastarąsias funkcijas turėjo originalioji medžiaga (Eltos medžiaga šiuo atveju negali būti rodklis, kadangi ji buvo spausdinama visuose leidiniuose). Tuo tarpu „Trimitas“ iki

pat uždarymo (paskutinis numeris išėjo 1940 m. liepos 11 d.) neabejotinai liko buržuazinis leidinys.

Zinoma, tai nėra vieninteliai atvejai. Vaikų žurnalas „Žiburėlis“ minėtame darbe nelaikomas tarybinu leidiniu. O nuo Nr. 12 (1940 m. rugpiūčio 27 d.), be abejonės, jį tokiu laikyti derėtų. Tačiau paskutinis jo numeris (Nr. 19) pasirodė 1940 m. gruodžio 30 d., nors tiek pačiame žurnale⁹, tiek sąjunginėje spaudoje buvo skelbta apie jo prenumeratos priėmimą 1941 metams¹⁰. Nepavyko rasti dokumentų, tiesiog nurodančių, kodėl jis buvo uždarytas, tačiau neabejotinai ne dėl jo krypties.

Tai, jog šis leidinys gyvavo neilgai, irgi dar negalėtų būti pakankamas motyvas, nes „Žiburėlis“ buvo leidžiamas keturis mėnesius, jo išėjo aštuoni numeriai. Tuo tarpu kai kurie leidiniai, pasikeitus jų pavadinimams, ėjo dar trumpiau, bet Valstybinėje bibliografijoje yra užfiksuoti, pvz., „Geležinkelininkas“ (1 numeris), „Milicija“ (2 numeriai).

Galutinai nustatant, ar leidinys yra tarybinis, ar ne, atrodo, reikia atsižvelgti į jame spausdinamos medžiagos pobūdį, jos kryptį, požiūrį į besikuriančią tarybinę santvarką.

Įdomi taip pat problema, kuri Valstybinės bibliografijos puslapiuose nenagrinėta,—ką reikia laikyti vienu leidiniu, o ką skirtingais.

Visiškai teisingai Valstybinėje bibliografijoje vienu leidiniu laikomi „Liaudies balsas“ ir „Tiesa“, „Novaja žizn“ ir „Krasnoje znamia“. Tuo tarpu „Ūkininko patarejas“ ir „Valstiečių laikraštis“, „Folksblat“ („Liaudies lapelis“) ir „Emes“ („Tiesa“) čia nurodomi kaip skirtingi leidiniai.

⁴ „Gazeta ludowa“, 1940, liepos 6.

⁵ „Liaudies balsas“, 1940, birželio 24.

⁶ Lietuvos TSR spauda. Valstybinė bibliografija 1940—1955 (toliau — VB). T. 1. Kn. 2. V., 1964, p. 9, 59.

⁷ Ten pat, p. 78.

⁸ „Lietuvos aidas“, 1940, birželio 26.

⁹ „Žiburėlis“, 1940, Nr. 19, p. 334.

¹⁰ Partijos istorijos instituto prie LKP CK partinis archyvas, f. 1771, ap. 1771—13, b. 20, l. 18.

Su tuo sutikti ne visai galima, nes, pvz., „Folksblat“ redakcija pati kreipėsi į LKP CK (1940 m. spalio 10 d.), prašydama pakeisti laikraščio pavadinimą į „Emes“¹¹.

Iš kitos pusės, laikraštis „Tarybų Lietuva“ nuo 1940 m. iki pat 1950 m. laikomas vienu leidiniu, nors nuo 1945 m. jis tapo LKP Kauno apskrities komiteto ir Kauno miesto komiteto organu ir iš esmės buvo platinamas jau nebe visoje respublikoje, o tik Kauno mieste ir apskrityje.

Atrodo, leidinį, nors ir pakeitusį pavadinimą (bet ne kryptį!) pagal laikmečio reikalavimus ar šiaip kokiais sumetimais, bet tų pačių kolektyvų leidžiamą, tose pačiose vietovėse platinamą, išleistą jau sekančią dieną (dienraštis), savaitę (savaitraštis), mėnesį (mėnesinis), derėtų laikyti tuo pačiu leidiniu.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog Valstybinėje bibliografijoje neužfiksuotas ir įvairių leidimo duomenų pasikeitimas. Pvz., „Komjaunimo tiesa“ iki 1940 m. rugsėjo 17 d. buvo leidžiama dažniausiai 2—3 kartus per savaitę, o nuo tos datos — šešis kartus. Valstybinėje bibliografijoje nurodoma, kad tai dienraštis¹². Taip pat nepažymėta, kad „Tiesa“ 1941 m. balandžio 20 d.—birželio 22 d. ėjo septynis kartus per savaitę. Neužfiksuotas ir „Karių tiesos“ periodiškumo kitimas. Visai neužsiemenama, jog laikraštis „Pionierius“ buvo reorganizuotas į žurnalą.

Tenka pastebėti, kad daugelio periodinių leidinių nurodyti netikslūs tiražai.

Specifinis 1940 m. reiškinys — daugia-tiražiai „sienlaikraščiai“, kurių ypač daug leido įvairūs kariniai daliniai. Valstybinėje bibliografijoje užfiksuoti tik du tokie leidiniai. Tikriausiai taip atsitiko todėl, kad daugiau jų tuo metu nebuvo rasta. Be abejonės, ir dabar dar žinomi toli gražu ne visi tokie leidiniai.

Tad, siekiant kiek užpildyti Valstybinėje bibliografijoje esamas spragas, taip pat patikslinti kai kuriuos duomenis, pridedamas sąrašas. Pirmiausia į jį įtraukti Valstybinėje bibliografijoje nepaminėti daugia-tiražiai leidiniai. Pastarieji užregistruoti šia tvarka: pavadinimas, leidėjas, leidimo vieta, išėjusių numerių skaičius ir jų pasirodymo datos (kadangi tai daugitiražiai leidiniai, kurių redakcijos ne visada pasižymėdavo kruopštumu, tai vėlesnis numeris dar ne visuomet gali įrodyti, kad tikrai yra išėję visi ankstesnieji; todėl užfiksuoti tik tie numeriai, apie kuriuos gauta žinių), leidinio charakteristika, redaktorius, tiražas. Kadangi daugeliu atvejų visų duomenų nustatyti nepavyko, tai atitinkamos grafos praleidžiamos.

Antrojoje sąrašo dalyje patikslinami Valstybinėje bibliografijoje užfiksuotų leidinių tiražai. Tiražai pateikti, remiantis Partijos istorijos instituto prie LKP CK partinio archyvo fondais (PA, 1771, ap. 1771—13, b. 28).

VALSTYBINĖJE BIBLIOGRAFIJOJE NEUŽFIKSUOTŲ LEIDINIŲ SĄRAŠAS

„AKTYVAS“—Kauno „Lietūkio“ skyriaus kultūrinės komisijos leidinys; Kaunas; 1940, Nr. ?; tiražas — 200 egz.
„ATRIŠTOS AKYS“—Teisingumo liaudies komisariato, komiteto ir prokuratūros sieninis laikraštis; Kaunas; 1940. XI.2, Nr. 3; hektografuotas, su iliustr., 8 p.; redakcija: A. Jakubėnas, P. Preikšas, Z. Žilinskas.

„BATERIJOS ŠVYTURYS“—2-osios zentininkų baterijos leidinys; 1940, Nr. 1; hektografuotas, su iliustr., 4 p.
„DARBININKO MINTIS“—Karo intendatūros dirbtuvių leidinys; 1940.VIII, Nr. 1?; hektografuotas; redaktorius A. Kulikauskaitė.
„DRAUGŲ KAMPELIS“—3 pėst. pulko leidinys; 1940, Nr. 4.

¹¹ Ten pat, l. 41.

¹² VB. T. 1. Kn. 2, p. 2.

- „DRAUGŲ ŽODIS“ — (karių leidinys) ¹; 1940, Nr. 4.
- „ERDVĖ“ — (karių leidinys); 1940, Nr. 4.
- „GINKLO DRAUGAS“ — 2-ojo inžinerijos bataliono leidinys; 1940.VIII.23, Nr. 1; hektografuotas, su iliustr., 18 p.; redaktorius G. Moškovičius.
- „GRUPĖS ŽODIS“ — 2-ojo artilerijos pulko 3 grupės leidinys (nuo Nr. 2 pradėtas vadinti „3 grupės žodis“); 1940, Nr. 1, 2, 3; redaktorius V. Pliura.
- „KARO LIGONINĖS TIESA“ — (karių leidinys); 1940, Nr. 1, 2, 3, 4, 7 (X.10).
- „KIBIRKŠTIS“ — 1940, Nr. 6, 8.
- „KOVOTOJO MINTIS“ — 2-ojo artilerijos pulko 1 grupės mėnesinis laikraštis; Sirutiškis; 1940.IX.5, Nr. 2; hektografuotas, su iliustr., 10 p.; redaktorius Aleškevičius.
- „KVIESLYS“ — priešlėktuvininkų leidinys; A. Panemunė; 1940.VII.28, Nr. 1; redaktorius Janonis.
- „LAISVAS KOVOTOJAS“ — 3 pėst. pulko ir 2 artilerijos pulko leidinys; 1940. VII.7, Nr. 1, 2, 3; hektografuotas, be iliustr., 6 p.; redaktorius Julma.
- „LAISVAS ŽODIS“ — Alytaus karo įstaiigos tarnautojų leidinys; Alytus?; 1940, Nr. 1; redaktorius P. Bruzga.
- „LAISVAS ŽODIS“ — autorinktinės leidinys; 1940, Nr. 1, 2, 3.
- „LAISVĖS KOVOTOJAS“ — (karių leidinys); 1940, Nr. 6.
- „LAISVĖS ŠVIESA“ — Mažeikių įgulos leidinys; Mažeikiai; 1940.
- „LAISVIEJI SPARNAI“ — (karių leidinys); Joniškėlis; 1940, Nr. 4, 5, 6, 7.
- „LIAUDIES GINKLAS“ — Kauno ginklų dirbtuvių leidinys; Kaunas; 1940, Nr. 6 (ne vėliau VIII.9), 9; hektografuotas, su iliustr.; redaktorius S. Racielis.
- „LIAUDIES KARIO ŽODIS“ — (karių leidinys); 1940.VII.27, Nr. 1.
- „LIAUDIES KARIŲ ŽIBURYS“ — (karių leidinys); 1940, Nr. 3, 4.
- „LIAUDIES KOVA“ — Šiauliai; 1940; redaktorius R. Rimdžius.
- „LIAUDIES KOVOTOJAS“ — 9 pėst. pulko laikraštis; Alytus?; 1940, Nr. 2, 3 (1940.IX); hektografuotas, su iliustr., redaktorius S. Žarija.
- „LIAUDIES KOVOTOJAS“ — Pakruojo įgulos laikraštis; Pakruojis; 1940, Nr. 1, 2; hektografuotas, su iliustr.
- „PARAMA“ — 1940; redaktorius J. Kedys.
- „PAŠVAISTĖ“ — (karių leidinys); 1940; Nr. 6, 7.
- „PATRANKOS AIDAI“ — (karių leidinys); 1940, Nr. 4.
- „PIRMASIS ŠUOLIS“ — 7 pėst. pulko ryšių kuopos leidinys; 1940.
- „PUŠYNAS“ — A. Panemunės Raudonojo Kryžiaus darbo terapijos skyriaus leidinys; A. Panemunė; 1940.IX (tarp 18 ir 21), Nr. 1, 20 p.; 1940.X.5, Nr. 2, 14 p.; 1940.X.26, Nr. 3, 14 p.; hektografuotas, su iliustr.; redaktorius A. Kilikevičius; tiražas — 105 egz.
- „RAUDONASIS KARYS“ — (karių leidinys); 1940, Nr. 5, 6.
- „RAUDONASIS MAKSIMAS“ — dragūnų pulko leidinys; 1940, Nr. 2, 3, 5; su iliustr.; redaktorius Kupčinskas.
- „RYSININKŲ BALSAS“ — karo aviacijos ryšininkų leidinys; 1940, Nr. 1, 2, 3; hektografuotas, su iliustr.; redaktorius K. Šakinis.
- „RYSIŲ BALSAI“ — (karių leidinys); 1940, Nr. 6.
- „SU ORO SAKALAIS“ — karo aviacijos 1 ir 2 kuopos leidinys. Vėliau karo aviacijos 1 kuopos literatų ratelio leidinys; 1940, Nr. 2, 3, 6, 7, 8; redaktorius V. Pauliukaitis.
- „ŠARVO TIESA“ — šarvuočių rinktinės organas; 1940, Nr. 1, 14 p.; Nr. 2, 22 p.; redaktorius J. Parakininkas; tiražas — 3000? egz.
- „ŠAUKLYS“ — (karių leidinys); 1940, Nr. 2.
- „ŠVINTANTIS RYTAŠ“ — 3 artilerijos pulko 1 grupės leidinys; 1940, Nr. 1,

¹ Kadangi panašaus pobūdžio leidinio leidėjo nepavyko tiksliai nustatyti, o tėra žinoma tik, kad jį leido kariuomenės dalinys — paaikškinimas duodamas skliaustuose.

8 p.; Nr. 2, 10 p.; hektografuotas; redaktorai: Nr. 1 — B. Sprindis, Nr. 2 — Aleksandravičius.

„TALKA“—Vilkijos valsčiaus vykdomojo komiteto organas; Vilkija; 1941. IV.20, Nr. 1; hektografuotas, su

ilustr., 16 p.; redaktorius P. Mikalauskas; tiražas — 16 egz.

„3 GRUPĖS ŽODIS“—žr. „Grupės žodis“.
«СТАЛИНЕЦ»—орган пехотного училища; Вильнюс; 7.XI.1940, № 1; ректографированное, 4 с., без илл.; редактор А. Ульянов.

**1940—1941 m. periodinės spaudos tiražų patikslinimas
(duomenys paskelbti knygoje „Lietuvos TSR spauda.
Valstybinė bibliografija 1940—1955“, pažymėti santrumpa VB)**

„DARBININKŲ ŽODIS“:

VB 1940	— 10 000—14 000
1941	— 10 000?
1940.XI.	— 17 000
1940.XII.	— 12 000
1941.I.	— 5750
1941.II.	— 9000
1941.III.	— 9000
1941.IV.	— 5000—6000
1941.V.	— 4800
1941.VI.	— 4000—5000

„DIL“ („Darbininkų iliustruotas laikraštis“):

VB	— 30 000
1940	— 15 000

„EMES“:

VB 1940—1941	— 3000—5000?
1940.XII.	— 15 500
1941.I.	— 15 100
1941.II.	— 15 400
1941.III.	— 17 000
1941.IV.	— 7000—11 000
1941.V.	— 6000—10 000
1941.VI.	— 16 000—29 000

„GENYS“:

VB 1940	— 15 000
1941	— 18 000
1940.XI—XII.	— 20 000
1941.I.	— 2000
1941.II.	— 3000
1941.III.	— 5000

„Į PAGALBĄ“:

VB 1940	— 12 000—30 000
1941	— 35 000
1940.VIII.	— 5000

1940.IX.	— 2000
1940.XII.	— 20 000
1941.I.	— 8500
1941.II.	— 8700
1941.III.	— 10 500

„KARIŲ TIESA“ („RAUDONARMIETIS“):

VB 1941	— 6000?
1941	— 6000—7000

„KOMJAUNIMO TIESA“:

VB 1940	— 10 000
1941	— 10 000?
1940.XI.	— 10 000
1940.XII.	— 13 000
1941.I.	— 5000
1941.II.	— 5400
1941.III.	— 6200
1941.IV.	— 6000—7000
1941.V.	— 4000—5800
1941.VI.	— 4800—5500

„KRIMINALINĖS MILICIJOS
ŽINIOS“:

VB tiražas nenurodytas	
1940.XII.	— 1100

„KULTŪRA“:

VB 1940—1941	— 3000—5000
1940.XII.	— 2000
1941.I.	— 850
1941.II.	— 1100
1941.III.	— 1600

„LIAUDIES SPARNAI“:

VB 1940	— 5000?
1941	— 7000
1940.XI—XII.	— 5000

1941.I. — 1700
1941.II. — 4400
1941.III. — 6200

„LIAUDIES SVEIKATA“:

VB 1941 — 20 000
1941.I. — 500
1941.II. — 3430
1941.III. — 10 500

„LIAUDIES ŪKIS“:

VB 1941 — 3200—4000
1941.II. — 73
1941.III. — 900

„MOKYKLA IR GYVENIMAS“:

VB 1940 — 550
1940.XII.— 5000

„NAUJASIS KELIAS“:

VB 1941 — 5000?
1941 — 3000

„NAUJOJI SODYBA“:

VB 1940—1941— 5000?
1940.XI. — 3600
1941.I. — 13 800
1941.II. — 16 000
1941.III. — 24 000

„PANEVĖŽIO TIESA“:

VB 1941 — 10 000?
1941, Nr. 1 — 4000
Nr. 2, 3 — 4500
Nr. 4 — 5000

Nuo 1941 m. birželio 8 d. pradėjo eiti tiražu 5500.

„PIONIERIUS“:

VB 1940 — 12 800
1941 — 6000—6700
1940.XI. — 13 000
1940.XII.— 10 000
1941.I. — 3000
1941.II. — 3500
1941.III. — 4800

„PRAVDA KOMSOMOLSKA“:

VB 1940—1941 — 5000?
1940.X. — 4000
1940.XI. — 3100
1940.XII. — 3000
1941.I—II. — 3000
1941.III. — 10 000

„PRAVDA WILEŃSKA“:

VB 1940—1941— 10 000?
1940.X. — 12 500—15 000
1940.XI. — 12 000
1941.I. — 13 600
1941.II. — 17 000
1941.III. — 30 000
1941.V. — 27 000

„RAŠTAI“:

VB 1941 — 2500—3500
1941.I. — 470
1941.II. — 700
1941.III. — 790

„RAUDONASIS SPORTAS“:

VB 1940— 3000—5000?
1941 — 3500—4700
1940.XI. — 4000
1940.XII.— 3000
1941.I. — 3100
1941.II. — 4500
1941.III. — 5000
1941.IV. — 2700—3800
1941.V. — 3000—4000
1941.VI. — 2700—3300

„RAUDONOJI VĒLIAVA“:

VB 1941 — 5000?
1941 — 4000—5000

„ŠEIMA“:

VB 1940 — 5000?
1941 — 8000
1940.XI. — 22 000
1941.I. — 1000
1941.III. — 1700

„ŠLUOTA“:

VB 1940 — 10 000—15 000
1941 — 10 000—10 500
1940.XI. — 7100
1940.XII.— 8000
1941.I. — 6300
1941.II. — 7000
1941.III. — 8100

„ŠTRALN“:

VB 1940 — 5000?
1941 — 7000
1940.XI. — 6000
1940.XII. — 5000
1941.I—II. — 5900
1941.III. — 6000

„TARYBŲ LIETUVA“:

VB 1940—1941 — 15 000?
1940.VIII. — Rytinė laida
— 34 200
— Vakarinė laida
— 30 600
1940.IX. — 28 700
1940.X. — 33 500
1940.XI. — 33 700
1940.XII. — 35 000
1941.I. — 38 800
1941.II. — 45 000
1941.III. — 48 000
1941.IV. — 42 500—64 600
1941.V. — 43 700—67 800
1941.VI. — 43 100—66 300

„TARYBŲ ŽEMAITIJA“:

VB 1941 — 10 000?
1941, Nr. 1—8— 3000
Nuo Nr. 9 — 4500

„TIESA“:

VB 1940 — 30 000—35 000
1941 — 35 000
1940, Nr. 1 („Liaudies balsas“),
I laida — 10 000
II laida — 30 000
1940.XI. — 21 000
1940.XII.— 25 000
1941.I. — 18 300

1941.II. — 17 000
1941.III. — 18 600
1941.IV. — 17 000—25 800
1941.V. — 19 000—29 700
1941.VI. — 18 000—27 700

„VALSTIEČIŲ LAIKRAŠTIS“:

VB 1940—1941— 25 000—50 000?
1940.VIII—IX. — 156 900
1940.X. — 188 900
1940.XI. — 182 500
1940.XII. — 185 000
1941.I. — 37 100
1941.II. — 70 300
1941.III. — 80 600
1941.IV. — 85 300—88 100
1941.V. — 86 000—89 500
1941.VI. — 86 800—89 400

„VILNER EMES“:

VB 1940—1941— 3000?
1940.X. — 6000—7000
1940.XI. — 8000
1941.I. — 8300
1941.II. — 9000
1941.III. — 8000

„VILNIAUS BALSAS“:

VB 1940 — 5000?
1941 — 5000
1940.IX. — 4000
1940.X. — 4500—4700
1940.XI. — 5000
1940.XII.— 4000
1941.I. — 4300
1941.II. — 5000
1941.III. — 5800

„ŽEMĖS ŪKIS“:

VB 1941 — 1 600
1941.I. — 1200

«НОВАЯ ЖИЗНЬ»:

VB 1941 — 1600
1941.V. — 2000

„KRASNOJE ZNAMIA“:

VB 1940—1941—	22 000
1940.X.	— 4000—5000
1940.XI.	— 8000
1940.XII.	— 7000
1941.I.	— 8100
1941.II.	— 9000
1941.III.	— 18 000
1941.V.	— 7000—15 000

„TRUŽENIK“:

VB 1940—1941—	8000?
1940.VII.	— 4100

1940.VIII.	— 5200
1940.IX.	— 5500
1940.X.	— 7200
1940.XI.	— 8200
1940.XII.	— 8500
1941.I.	— 15 000
1941.II.	— 14 700
1941.III.	— 17 600
1941.IV.	— 16 000—23 000
1941.V.	— 17 000—26 000
1941.VI.	— 17 000—26 000

Vilniaus Valst. V. Kapsuko universitetas
Žurnalistikos katedra

Iteikta
1969 m. lapkričio mėn.

SIMONO DAUKANTO LIETUVIŲ LIAUDIES DAINŲ RINKINIO
XXX PLUOŠTO 12—18 TEKSTAI

VYT. JURGUTIS

Šioje publikacijoje pateikiami Simono Daukanto lietuvių liaudies dainų rinkinio XXX pluošto 7 likusieji tekstai ir jų komentarai. 11 pirmųjų to pluošto tekstų yra paskelbta atskira publikacija¹, kurios pratarmėje aptartas visas pluoštas, S. Daukanto sudėtų į jį dainų pobūdis, taip pat publikacijos paruošimo metodika.

12. Piemenelis

Piemenelis biednas,
Užaugintas sodzioj',
Nežina diel kitų
Išzmingū žodzių.
Neužkwietū ant gieriniū,
Ne sodinū pirmoj' wietoj',—
Nier man didziū turtū,
Wienog esmi sotūs.
Kajp tiktaj saulele
Ryta žiburiūja,
Piemelelej gena
Ir szunelej ļoja;
Tin jerukaj bieginieja,
Ir ożukaj szokinieja,
Tin wisi iszmana,
Kajp jus gėraj gana.
Nuginiau ant miszka,
Teguļ kożnas mata,—

Wieni žiamę kapsta,
Kiti ragus stata,
Treti žolę žalę kanda,
Kożnas sau zabowa randa,—
Kas gaļ apsakyti,
Kajp linksmū ganyti.
Kajp tin yra saļdū
Pauksztelū kļausyti,
Kajpo grażej gysta,
Kajp gaļ apsakyti.
Ļaksztingaļa mejļej graudzia,
Tamsioj' girioj' baļsą ļajdzia,—
Tin wisi isz wiena
Giedojem par diena.
Kam linksmū ant szluba,—
Man žales pieweles,
O kam didi turtaj,—
Man pujkū žiedelej;
Czia wiejelis miļas puta
Ir rasele gajļi krinta,—
Wamzdelū karkliniū
Asz Diewā garbinū.

13. Putelelis, arba Putinelis

— Ko ludi, puteleli, ko ludi,
Ko ludi, žaļ's medeli, ko ludi?
— Tarp medelū girioj' augau,
Tarp ļapelū žiedus krowiau,
To ludu, to ludu, to ludu.
— Ko ludi, puteleli, ko ludi,
Ko ludi, žaļs medeli, ko ludi?

¹ Jurgutis Vyt. Simono Daukanto lietuvių liaudies dainų rankraščių XXX pluoštas — neišleistas po 1846 m. „Dainių Žemaičių“ pėdelis.— „Knygotyra“, 1970, t. 1 (8).

— Regiù, atejn kirtiejelej,
 Szakélajcziu rinkiejelej,
 To ludu. . .
 — Ko ludi, brotereli, ko ludi,
 Ko ludi, jaunasis, ko ludi?
 — Pas tetuszi kad paaugau,
 Su brołajtejs žirgus szieriau,
 To ludù. . .
 — Ko ludi, seserele, ko ludi,
 Ko ludi, jaunoie, ko ludi?
 — Pas matusze kad paaugau,
 Su sesajtiems rutus siejau,
 To ludù. . .
 — Ko ludi, brotereli, ko ludi,
 Ko ludi, jaunasis, ko ludi?
 — Wed žirgeli par kiemeli,
 Mani jauną i wargeli,
 To ludù. . .
 — Ko ludi, seserele, ko ludi,
 Ko ludi, jaunoie, ko ludi?
 — Wež krajtelį par laukėli,
 — Mani jauną i wargeli,
 To ludù. . .
 — Ko ludi, brotereli, ko ludi,
 Ko ludi, jaunasis, ko ludi?
 — Mani jauną wenczewoja
 Jr žirgėlį pardawoja,
 To ludù. . .
 — Ko ludi, seserele, ko ludi,
 Ko ludi, žiamūgėle, ko ludi?
 — Rinkiejeles susirinka,
 Dar ūgėles neissirpa,
 To ludù. . .
 — Ko ludi, seserele, ko ludi,
 Ko ludi, jaunoie, ko ludi?
 — Mani jauną wenczewoja,
 Wajnikėli pardawoja,
 To ludu. . .

14.

Wakar wakareli tejp wiełaj iszjojau,
 Prialsinau jūdbiera žirgėlį.
 Pri wartu prijojau, szunelej sułuja,
 Jr iszeja sena matuszele.
 Jr iszeja matuszele, wartelus atkiela,
 O ouszwele žirgeli prijeme.
 Ejsiu pri ouszweleš, pakłausiu ouszweleš:
 — Ar paszersi jūdbierą žirgėlį?
 Ejsiu pas matuszę, buczyšiu rankeles:
 — Patajsyki man pataleli.
 Ejsiu i swirneli, gulsiu i łowele,
 Pailsiesiu ben wieną naktele.
 Ateja mergele, pakłausia bernela:
 — Ar ilsiesi sziokę nedielele?
 — O ko asz ilsiesiu szioke nedielele,
 Man parupa didzia kiałonele.
 Jszoja bernelis i didi turgeli,
 Nusipirka žalwaria dalgėli.
 Parjo bernelis isz didzia turgelo,
 Parszwitrawa žalwaria dalgėlis.
 Iejn' bernuzelis, i rutu darželį,

Nusziekawo žaloses ruteles. (bis)
 Pirmo pradalgėlie, pirmami brukėlie
 Jr atrada rutu wajnikėlį. (bis)
 Ieja matuszia i rutū darželį,
 Nesuprata, kas do nauinele.
 Ieja dukrele i rutū darželį
 Jr suprata, kas do naujinele —
 Atjos bernuzelis, iszwe nu matuszės,
 Nebwajksciosi po rutu darželi.
 — Ne mergele buczio, kad asz nežinoczio,
 Kas žalawa žiema wasarele,—
 Eglini egleles, puszini puszeles,
 O darželie žaloses ruteles.
 — Ne mergėle buczio, kad asz nežinoczio,
 Ko man rejkia pri jaunū dienełū,—
 Žalujū rutelū, sitkū kaspinelū,
 To man rejkia pri jaunū dienełū.
 — Ne mergele buczio, kad asz nežinoczio,
 Ko man rejkia pri jaunū dienełū,—
 Auksinia žiedela, rutu wajnikėla,
 To man rejkia pri jaunū dienełū.
 — Ne mergele buczio, kad asz nežinoczio,
 Kas smagėsnis yr' už akminelį,—
 Prisieda bernelis pri mana szaleleš,
 Tas smagėsnis yr' už akminelį.
 — Ne mergėle buczio, kad asz nežinoczio,
 Kas lengwesne už powa płunksnele,—
 Prisieda matusze pri mana szaleleš,
 Ta lengwesne už powa płunksnele.

15.

Dewinti metaj,
 Ne wiena diena,
 Kajp darželie bebuwau.
 Szako ruteles,
 Žales ruteles,
 Ant dewiniū szakėlu.
 Ant kožnos szakos
 Po gėguzele
 Kukawa kas dienele,
 Kukawa ryta
 Jr wakareli,
 Par pietus kartelį,
 Koł iszkukawa,
 Koł iszlingawa
 Nu matuszės dukrele.

* * *

Senej nekenti
 Manęs, matusze,
 Nie margosės skrineleš.
 Skrineleš wieto
 Stakleles diesiu,
 Szeszntius riedysiu;
 Darželo wietoj
 Ne rugius siešiu,
 Ne arsiu, nej ekiesiu.

Oj pasizgesi
 Manęs, matusze,
 Už pirmos nedielelės,
 Kad jau nebrasi
 Swirni skrineleš,
 Stakleliesi audiejeleš,
 Kad rejks samdyti,
 Kad rejks wadinti
 Samdinykėlę parėjuneleš.
 Par diena audia,
 Mastą iszaudia,
 Nendrės skietą sulaužia;
 Skietą sulaužia,
 Nityus sutraukia,
 Musztuwelus sudaužia.

16.

Auga puszele laukuse,
 Auga žaloje laukuse,
 Aug wirszunele kou auksciaus,
 Linka szakėles kou žiamiau.

Atlek gėgėle par laukus,
 Atlek margoie par laukus,
 Tup ant žiamujų szakėlū,
 Po sziū žalujų lapelū.

Atejt strieiczelus² par laukus,
 Atejt jaunasis par laukus,
 Szaun i margūjė gėgėle,
 Puren marguses pūnksnelės.

Atejn mergėle par laukus,
 Atejn jaunoja par laukus,
 Tariau, kad mana mergėle,
 O tataj lauka wiesznele.

O kad ing lauką iėja,
 O kad i žala iėja,
 Rugiū warpeles swirawa,
 Kad risziajele iėja.

O kad i kiema iėja,
 O kad i žala iėja,
 Kiema wejele žalawo,
 Kad szławiejele iėja.

Kad i darželį iėja,
 Kad i ruteles iėja,
 Tujau ruteles prażydo,
 Kad skiniejele išzydo.

O kad i lankas iszeja,
 O kad i žales iszeja,
 Lankos žolele pawito,
 Kad griebiejele iszwido.

17.

Oj noriu miega, miegele,
 Asz ant to miega nefabaj,—
 Temiekt wienturte dukrele,
 Kuri ant miega paauga;
 Kuri ant miega pauga,
 Senos matuszės nestaugaia,
 Sena tetuszia nekłausia,
 Sena tetuszia nekłausia.
 Kad asz kialelu kialawau,
 Sutikau žilele;
 Jemiau žilele ant rankū,
 Ant sawa baštū rankelū.

— Žitate pujki gėltona,
 Kan asz tawi lesinsiu?
 Baštū cukrelū lesinsiu,
 Žalū winelū girdisiu.
 Lejdau žilele pro langą,
 Pati wejziejau pro antrą,—
 Žitate iszlek i goju,
 Jszwed dukrelę i roju.
 Kan dirb žitate gojeluj,
 Kan wejk sesate rojeluj?
 Žitate pūren pūnksneles,
 Sesate szukū kaseles.
 Žitate pujkėj gėltona,
 Sesate skajstėj raudona,—
 Žitate pujkėj giedoja,
 Sesate graudej raudoja.

18.

Asz iszdajniawau
 Wisas dajneles,
 Dar wienos neiszdajniawau.
 Kad asz dajniūsiu pawasareli,
 Rutelus pasiejusi.

Kad asz dajniawau
 Rutu darželie,
 Kłajpiedelie girdiejo.

O kas girdieja?—
 Jaunas bernelis,
 Po gaseles wajksciodamas.

KOMENTARAI

Tekstas XXX 12

Individualios kūrybos daina apie skurdžią piemenėlio buitį. Ganiavos motyvai ir atskiri įvaizdžiai primena A. Strazdo

poeziją. Tekstą XXX 12 Daukantas suredagavo, gerokai pataisydamas, pagal pirmą užrašymą (ar nuorašą) XXVII 6:

² Lietuwiszkej mediejās, ne strielcelūs (*Daukanto prierašas*).

Pieminelis biednas, uzaugintas sodziuj,
Neyszmana del sawes yszmzingu zodziu,—
Neužprasza ant benkieta,
Neswadyna pujkioj wietoj,
Ani jokios [c]natos, wienok esmu sotus.
Kajp tiktaj saušala gražej zyburioje,
Gieniu galwijelus, yr szunelej loje.
Gierukielej biegingeja ir oziukaj szokineja,—
Tejp grazu ganite, ar gal apsakite.
Kad gienu ung myszko, tegul koznas mato:
Wieny žemy kapsto, kiti ragus stato,
Wieni zalo žola konda, koznas sau zabowa

ronda,—
Tejp miešu ganite, kejp gal apsakite.
O kajp man czion miešu pauksztelu kłausite,
Wysi linksmaj gieda, negal apsakite,—
Łaksztingieša labaj graudzia, zaloj girioj balsa
łajdzia,—
Ir wysi yszwiena giedojom par diena.
Kam linksmu ant szluba, man grazios pieweles,
Zaloses zolales, azdabnios kwietkiales,—
Czion wiejelis pute mejtaj ir raseša krinta
gajlej,—
Dudelu karklinu asz Diewa garbinu.

Juodraštinės redakcijos XXIV pluošte nėra; Daukanto padaryti pakeitimai matyti, gretinant tekstus.

Šio kūrinio variantą pirmą kartą išspausdino L. Ivinskis³. Tautosakinis variantas yra A. Juškos „Lietuviškose dainose“⁴.

XIX a. antroje pusėje ši idiliška daina vis dažniau pavirsta į tokią socialinio protesto dainą, kaip Rytų Prūsijos „Lietuviškame darbininke“ išspausdintoji „Daina vargdienio piemenėlio“, kurio „nieks prie stalo nesodina, tankiai badas primarina“⁵. Be kitų, gana aštrios socialinės satyros elementų yra ir T. Brazio Mijaugonių sodžiuje, Kietaviškių parapijoje, užrašytame (su melodija) 13 posmų variante⁶.

Tradicinė vestuvinė lietuvių liaudies daina. Daukantas deda ją į šį rinkinį, ma-

tyt, kaip S. Stanevičiaus paskelbtos dainos variantą⁷; į sąrašias „Dainės Žemaičių“ jis buvo įtraukęs dviejų kitų S. Stanevičiaus rinkinio dainų išplėstinius variantus⁸.

Daukanto rinkinyje neiškilo nei pirminio užrašymo, nei juodraščio XXIV pluošte. Vienas skirtingas analoginės vestuvinės dainos — jaunosios atsisveikinimo — variantas užrašytas pluošte XXVII, teksto 22 („Nuludimas“):

— Ko ludi, sesute, ko ludi, ko ludi, jaunoje,
ko ludi?
Ar nejaunas tawa dienešes, ar ne linksmi tawa
szyrdele?

— Kad ir jaunas mana dienešes,
Bet ne linksmi mana szirdele: (to się powtarza)
Gajle man, gajle man, gajle, jaunuju dienu
man gajle,
Gajle man, gajle man, gajle, rutu wajnikiele
man gajle,

Gajle man, gajle, senos matutis man gajle,

Senoje tetele man gajle,

Brolu, sesutelu man gajle,

Sawa kajminelu man gajle.

Tekstas XXX 14

Ši ir po jos einančios dainos XXX pluošte Daukanto tik sunumeruotos, antrašteliu nėra; joms palikta vieta po numerių. Tekstas XXX 14 kontaminuotas iš trijų dainų, tačiau jo Daukantas neskaldo ir deda į rinkinį kaip vieną dainą.

Su kontaminuotų dainų tekstų skelbimo problema susidūrė vėliau broliai Antanas ir Jonas Juškos. Išėjus pirmajai „Lietuviškų dainų“ knygai, jie susilaukė priekaištų, kad kai kurios išspausdintos dainos nėra vieningi kūriniai. „Atsiranda ne-maž

³ Žr. *Ivinskis L.* Kalendorius arba Metskajtlus ant metų... 1860. V., 1860, p. 54.

⁴ Žr. *Juška A.* Lietuviškos dainos. T. 1, V., 1954, tekst. 158.

⁵ „Lietuviškas darbininkas“, 1894, Nr. 1; plg. *Kubilius V.* Revoliucinė lietuvių poezija 1890—1907 metais.— Literatūra ir kalba. T. 3, V., 1958, p. 153.

⁶ Žr. *Brazys T.* Lietuvių tautinių dainų melodijos. K., 1927, p. 60.

⁷ Žr. *Stanevičius S.* Dainos Žemaičių. V., 1954, daina XVIII, p. 84—89.

⁸ *Daukantas S.* Dainės Žiamajtiu. Petropilie, 1846, daina 6 „Tejp tolij žadieta“, p. 10—12, ir daina 21 „Ankstij rytų rytelį“, p. 32—33. Apie šios dainos variantus, melodiją ir kt. žr.: *Stanevičius S.* Raštai. Paruošė J. Lebedys. V., 1967, p. 586—587.

dajnu, kurios ne tur pirmykščios sava cielybės, o ne-kuriose dajnose nėra vienybės misliės: pradžia apie vieną dajktą, vidury-gi ir pabajga apie kitą", ir todėl „taj ne vienos dajnos esą dalys“. Atsakydamas į tą priekaištą, J. Juška 3-iosios „Lietuviškų dainų“ knygos pratarmėje rašo: „Didžiausia dalis dajnu išmislyta yra par žmonis dajnūjančius... Kokia buva pirmykščia cielybė dajnu, išmislytu par žmonis, vargu galima yra daejti, o labiausej tu dajnu, kurios paejna iš gilos senovės... Zinoma, dajnūjantiėji žmonis, išmokdami dajnas ir ju bašsus iš žodžiu kits nū kita, o ne iš raštu, ir dajnūdami iš atminties, vieni užmiršta, ka išmoku nū kitu, o kiti sava prideda ne tik žodžius, bet ir cielus posmus; kartais-gi, pradajnavus vieną dajną, ne parstojant, dajnūja vieną ir kitą posmą iš kitos dajnos, kuri jiems tinka. Tardamas daug vertesni darbą padarysęs išspaudinant kiek galint daugiau Velūniškiu dajnu tame paveiksle, kokiame anos buva išdajnutos ir užrašytos par mana broli nab. kun. Antaną, nesirupinau apie ju pirmykščę cielybę; galės jėn sau atstatyti, kur galima yra, tyrėjėj lietuviškos kalbos“⁹. Čia nurodytas teisingas mokslinis liaudies dainų skelbimo principas — išlaikyti autentiškus dainų tekstus.

Sudarydamas „Dainės Žemaičių“, Daukantas dar nesilaikė šio principo. Dažnai jis, turėdamas kai kurių dainų po kelis variantus, mėgindavo juos jungti į vieną dainą. Keletą dainų, paaiškėjus, kad, pirmą kartą užrašant, čia į vieną sujungtos dvi dainos, spausdindamas „Dainėse Žemaičių“, jis išskyrė. Toks variantų jungimo ir tekstų skaldymo metodas galėjo būti naudojamas populiariuose leidiniuose, bet jis netaikytinas moksliniam liaudies dainų skelbimui¹⁰.

Šiame rinkinyje Daukantas taip pat išskyrė vieną dainą iš kontaminuoto teksto (žr. komentarą prie dainos XXX 6). Tačiau tekstą XXX 14 jis deda į rinkinėlį kaip

vieną dainą. Daukantas lyg suabejoja lig šiol jam įprastu kontaminuotų dainų skaldymo metodu, gal būt, patyręs, jog kai kurias dainas, susidedančias iš atskirų dalių, susietų tarp savęs nežymiais perėjimais, žmonės paprastai dainuoja vis ta pačia seka, kaip ir vieną ištisinę dainą. Jis tartum reviduoja savo ligšiolinį metodą, tuo labiau kad į šį rinkinėlį įtraukia nesuskaldytą ne tik tą kontaminuotą tekstą, bet ir dar dvi dainas: XXX 16 ir XXX 17 (žr. jų komentarus).

Teksto XXX 14 ištiso pirminio užrašymo Daukanto rinkinyje neiškilo, taip pat nėra juodraštinės redakcijos XXIV pluoste. Sauvališškai Daukanto darytų pakeitimų šiame tekste lyg ir nematyti.

Pirmosios dalies — 8 dvielių nuo eilutės *Wakar wakarėli tajp wie'aj iszjoju* — variantų nėra ne tik Daukanto, bet, atrodo, ir A. Juškos rinkiniuose. Antroji dalis prasideda nuo eilutės *Jszjoja bernelis i didi turgelį* ir turi 7 dvielius. Šio fragmento variantas, Daukanto nepanaudotas redaguojant, užrašytas kaip atskira vestuvinė daina tekste XX 2 („*Rutu wajnykielis*“):

Siunsiu szwogiereli ing didi tuorgielu 14
Nusypyrkty žatwary dalgieli.
Parejn szwogierielis ysz dydė tuorgielaus,
Nusypyrkiys žatwary dalgieli.
Siunsiuo szwogiereli ing rutu darzeli,
Kad nuskintuo žalusius rutelus.
Pymamy kirtele pymos pradalgielys
Iis' atrada rutu wajnykieli.
Suowyrka mergiely karsztoms aszarelems;
— Tata mana wajnykielis.
— Teb ir tamstas rutu wajnykielis,
Bet nebiera jaunuju dyjnielu.

Trečioji dalis — nuo eilutės *Ne mergele buczio, kad asz nežinoczio* — yra gerai žinoma jaunimo daina, kurios užrašyta daug variantų¹¹. „Dainėse Žemaičių“ (Nr. 50. „*Powelis*“, p. 70—71) Daukantas pirmas paskelbė šią dainą, pagal kitą, atskirą pirminį užrašymą XXXIII 25:

⁹ Juška A. Lietuviškos dainos. T. 2. V., 1954, p. 12—13.

¹⁰ Žr. Grigas K. Simono Daukanto lietuvių tautosakos rinkiniai ir leidiniai.— Lietuvos TSR MA darbai. Serija A, t. 1, 1958, p. 233—234.

¹¹ Plg. Juška A. Lietuviškos svotbinės dainos. T. 2. V., 1955, tekst. 907, 936; Lietuvių tautosaka. T. 2. Dainos, raudos. V., 1964, p. 64—65, tekst. 7.

— Ne panely buczio, kad asz nežynoczio,
 Kas iliekiy i rutu darzeli,—
 lliekiy powelis i rutu darzeli
 Ir nutupy ant Diewa medely.
 — Ne panely buczio, kad asz nežynoczio,
 Ko mon reykie pri iawnu dyinelu,—
 Rek iowdu kurpelu, bałtuiu žekielu,
 To mon reykie pri iawnu dyinelu.
 — Ne panely buczio, kad asz nežynoczio,
 Ko mon reykie pri iawnu dyinelu,—
 Reyk syĭku barwelys, bałta kwartugieiy,
 To mon reykie pri iawnu dyinelu.
 — Ne panely buczio, kad asz nežynoczio,
 Kas smagiesnis už swyna kulkiely,—
 Prisieda bernelis pri muna szalele,
 Tas smagiesnis už szwyna kulkiely.
 — Ne panely buczio, kad asz nežynoczio,
 Kas lyngwesnis už powa pľunksnely,—
 Prisieda matuszy pri muna szalele,
 Ta lyngwesny už powa pľunksnely.

Tekstas XXX 15

Autografe eilutė *Nie margosęs skrineleš* Daukanto vėliau pataisyta į *Nej margosęs skrineleš*.

Vestuvinė daina — apie marčios dalią. Pirminis užrašymas neišlikęs, variantų Daukanto rinkinyje nėra, juodraštinės redakcijos XXIV pluošte taip pat nėra.

Trys variantai yra A. Juškos „Lietuviškose svotbinėse dainose“¹².

Tekstas XXX 16

Eilutės *Tup ant žjamujū szakėjū* pirmasis žodis autografe yra klaidingas: *Tupk. . .*; eilutėje *O kad i lankas iszeja* — taip pat per klaidą parašyta: *. . . į łaukus. . .*

Dviejų dalių kontaminuotas tekstas (žr. teksto XXX 14 komentarą).

Kontaminuoto teksto pirminio užrašymo ir juodraštinės redakcijos Daukanto rinkinyje nėra. Antrosios dalies — nuo eilutės *O kad ing łauką iėja* — variantas užrašytas kaip atskira daina tekste XXXIII 52:

Kad asz eiaw par kiyima, par žalii kiyimeli,
 Kiyima weie židieiy, kad szławieiy regieiy.
 Kad asz eiau par kiyima, par žalii kiyimeli,
 Duru staktas spindieiy, kad szwytieiy regieiy.
 Kad asz eiau par kiyima, par žalii kiyimeli,
 Swyrna rakta žwągieiy, kad dukrely regieiy.

Šį užrašymą, pakeitęs tik strofiką ir rašybą, Daukantas išspausdino „Dainėse Žemaičių“ (žr. dainą Nr. 60, „*Kijmelis*“, p. 82).

Tekstas XXX 17

Autografo eilutėje *Kad asz kialelu kialawau* žodis *kialelu* pataisytas į *kialu*.

Paskutinis posmas prirašytas paraštėje ir, atrodo, yra Daukanto sudarytas iš kitų variantų fragmentų.

Visai tokio paties kontaminuoto teksto pirminio užrašymo Daukanto rinkinyje neišliko. Tačiau yra pora kitų variantų, kuriuos Daukantas panaudojo, redaguodamas dvi atskiras „Dainių Žemaičių“ dainas — Nr. 27 ir Nr. 28.

Vienas užrašymas — antrašte „*Žilely*“ — yra paties Daukanto rašytame ankstyvajame rinkinyje „*Canticula Lithuanica*“, pluoštas XXII, tekstas 8:

Jodams brotatis keleliu,
 Sugawa žyly gełtona;
 Jleida žyly i sodna,
 Pats pro łongely weizieiy;
 Kou dyrb žylyly darzelie,
 Kou weik mergely swyrnelie?
 Žylyly poike gyidoiy,
 Mergely swyrny raudoiy;
 Žylyly rutelus sieiy,
 Mergely swyrny siedieiy;
 Žylyly rutelus skiny,
 Mergely wainyka piny.
 Oi myiga, myiga, myigely,

¹² Žr. Juška A. Lietuviškos svotbinės dainos. T. 1. V., 1955, tekst. 585, 587, 588.

Asz to myigely nenoriu,—
 Turiu wynturty dukrely,
 Kuri ont myiga ožauga,
 Sunkiū darbeliū nedyrba,
 Sena tetuszys nekłausy,
 Baltas matuszys nesłaugy.
 Oi roży, roży raudona,
 Palasdineliē ne miega,—
 Rutu darzeliē pamiega,
 Po stykła łongu pražida.

Tekstą užrašant, pirmos eilutės žodis *Jodams* padarytas iš *Joiy*, o priešpaskutinės eilutės žodis *Rutu* — iš *Ruteliu*. Parašėte skersai lapo kitu rašalu (vėliau) Daukantas įrašė pastabą: *Jakozkołwiek* (lenkų k.).

Antras variantas kita ranka užrašytas tekste XXI 63:

Oy myiga, miega, miegely,
 Asz to miegely nenoriu,—
 Turiu wenturty dukrely,
 Kuri ant miega užauga,
 Baltos matuszys nesłaugi,
 Sena tetuszys nekłausy.
 Oy eytu eytu kelelu,
 Sutykau zyli giełtona,—
 Sugawau zyli gettona,
 Leydau i rutu darzeli.
 Kąn dyrb zylely darzele,
 Kąn weyk mergely swyrnele?
 Zylely rutelus sieie,
 Mergely swyrny siedieie.
 Kąn dyrb zylely darzele,
 Kąn weyk mergely swyrnele?
 Zylely rutus rawieie,
 Mergely szalyp siedieie.
 Kun dyrb zylely darzele,
 Kun weyk mergely swyrnele?
 Zylely rutelus skiny,
 Mergely waynyka pine.
 Kun dyrb zylely darzele,
 Kun weyk mergely swyrnele?
 Zylely puykiey giedoie,
 Mergely graudey raudoie.

Ruošdamas „Dainės Žemaičių“, Daukantas suskaldė kontaminuotą tekstą, išskyrė iš abiejų variantų posmus apie zylę ir pa-

gal variantų jungimo metodą suredagavo dainą „Zylele geltona“ („*Jodams brotatis kėlelė*...“)¹³. Iš likusiųjų abiejų variantų posmų, pridėjęs kaip tęsinį dar vieną užrašymą (tekstą XXI 27), pagal tą patį variantų jungimo metodą jis suredagavo dainą „Raudona rože po ąngų pražydo“ („*Oj mījga mījga mījgėle*...“).¹⁴ Tačiau šiame XXX pluošto rinkinyje Daukantas atsisako nuo savo ankstyvesnio metodo ir įdeda kontaminuotą variantą kaip vieną ištisinę dainą (žr. prierasą prie teksto XXX 14).

Daina apie geltoną zylelę paplitusi ir turi daug variantų. Vienas jos variantas yra L. Rėzos rinkinio rankraščiuose¹⁵. Daugelį variantų užrašė ir paskelbė A. Juška „Lietuviškose dainose“¹⁶. Šios dainos simbolišką tyrinėjo B. Sruoga¹⁷.

Tekstas XXX 18

Tai paskutinė XXX pluošto daina, kuria Daukantas užsklendžia rinkinį.

Jos pirminio užrašymo Daukanto rankraščiuose nėra, tačiau jis galėjo turėti tą tekstą užrašytą kaip atskirą dainą.

Kiek skirtingas variantas užrašytas kontaminuotame tekste XXXIII 55:

Ateyt ąywelis yr akrutelis su wysokioms
 sieklelems,—
 Ne su rugieles, ne su myželes,— su žales
 meyroneles.
 — Eykiaw, sesayty, meyronu pyrkyty, siesiaw
 tiewa darzeliē.
 Iow reta sieiaw, iow tąkie diga, kow graykszte
 pumpurawa,—
 Wary styibelu, auksa ąpeles, deymonta
 pumpurelu.
 Isz paszakielu kwietkiely skinsiu, bernelow
 nusiuntinsiu,

¹³ *Daukantas* S. Dajnes Žiamajtiu, p. 40.

¹⁴ Ten pat, p. 41.

¹⁵ Žr. Rėza L. Lietuvių liaudies dainos. T. 2. V., 1964, p. 67—68, tekst. 28.

¹⁶ Juška A. Lietuviškos dainos. T. 1, tekst. 229, 355. T. 2, tekst. 597, 646, 679.

¹⁷ Žr. skyrelis „Zylelės šeima“.—Kn.: Sruoga B. Dainų poetikos etidai. K., 1927, p. 113—114.

Apie šios bibliografijos spragas jau rašė V. Žukas „Lietuvių literatūros bibliografijos šaltiniuose“³, pateikęs pluoštą jo apiktų vertimų.

Praėjo pakankamai laiko, ir dabar galima minėtąsias bibliografijas papildyti bei ištaisyti jose pasitaikiusius netikslumus. Pvz., mes išaiškinome, kad L. Giros vertimas „Aš sau pasistačiau paminklą tartum burtą“ buvo išspausdintas 1937 m. „Vairo“ Nr. 2, o „Kalinys“ ir „Čaadajevui“—„Lietuvos žiniuose“ 1937 m. vasario 15 d. Nebuvo išaiškinti kai kurių periodinių leidinių, kuriuose pasitaikydavo Puškino kūrinių vertimų, numeriai. Nustatėme, kad „Eugenijaus Oniegino“ fragmentas paskelbtas 1934 m. žurnalo „7 meno dienos“ Nr. 3. (Varno slapyvardžiu po vertimu pasirašė S. Zobarskas.⁴)

Į bibliografiją prasiskverbė ir kitų netikslumų. O. Petrėnaitė suklaidino V. Biržiška, kuris savo „Lietuvių bibliografijos“ IV dalyje rašė, kad 1905 m. „Lietuvių laikraščio“ Nr. 48 išspausdintas J. Šnapščio (Margalio) „Kazbekas“ yra Puškino sekimas. Pats Margalis nenurodo jokios pavardės prie šio eilėraščio. Ir Puškino raštuose tokio kūrinio nėra. Štai Margalio eilėraštis:

Galvoviršį prisidengęs
Kepure snieguota,
Snaudė milžinas — Kazbekas,
Snaudė metų šmotą.
Rankos geležinės
Trėškė auksą ir sidabrą
Iš kietos krūtinės.
Ant stiprių pakopų smilko
Tiršti gryčių dūmat;
Kirvio pakirsti nuvirto
Ir erelių rūmai.
Bet jam nuolatos sapnavos
Atimta liuosybė:
Nepatiko jam ateivio
Primani gudrybė.
Oi, klajojo — gi Kazbekas,
Snausdam metų šmotą,
„Apie riaušes“, „neparėdka“,

„Irdnius be proto“.
Ir, pradengęs žilą galvą
Ir nuvaikęs miegą,
Sudrebėjo, suvaltojo
Rūsčiai iš po sniego.
Ir, sugriežęs stiprų dantį,
Griebės plieno kardą,
Retežius troškios nelaisvės
Purtindamas ardo.

Taip, šis eilėraštis, kaip ir daugelis Margalio kūrinių, nėra savarankiškas. Nesunku atspėti V. Biržiškos samprotavimus: iš rusų poetų Margalis dažniausiai sekė Puškinu, kuris Kaukazo laisvės tema paliko ne vieną kūrinį. Bibliografas padarė išvadą, nesuradęs, nepatikrines originalo. (Būtų naivu to reikalauti iš V. Biržiškos. Taip elgdamasis, jis ir šimtosios dalies nebūtų palikęs to, ką mes dabar jo turime.) O iš tikrųjų Margalis šiame eilėraštyje vysto toliau M. Lermontovo eilėraščio „Ginčas“ („Спор“) siužetą, panaudodamas kai kuriuos įvaizdžius (tos eilutės mūsų pabrauktos).

Jau šis pavyzdys rodo, kad, sudarant specialiąją bibliografiją, nebeužtenka remtis vien tik bendrosios bibliografijos šaltiniais — juose išvardytus vertimus reikia lyginti su originalais. O atveju, kai originalo pavadinimo nėra arba jis netikslus, šioje bibliografijoje galima rasti daugiau. A. Kiliuko „Trupinėliuose“, išleistuose Marjampolėje 1927 m., išspausdintas ketureilis „Visad taip būdavo ir prigimtis jau tokia“ yra Puškinui priskiriamas eilėraštis «Всегда так было, как бывало»; J. Bumbelio sekimas, išspausdintas 1930 m. „Suvalkietyje“, „Oi, kokie jausmai neglūdėjo“ yra fragmentas „Ištraukų iš Oniegino kelionių“—«Какие чувства не таились»; K. P. Inčiūros versti „Stansai“⁵—visai ne «Стансы», o «В часы забав иль праздноной скуки» ir t. t. Kurioziškai bibliografijoje pavadintas žinomas Puškino

³ „Bibliotekų darbas“, 1962, Nr. 2.

⁴ S. R. Vertimų klausimu.—„Literatūra“, 1936, Nr. 1; *Gražvydas* A. Pabiros.—„Vairas“, 1937, Nr. 5, p. 71.

⁵ „Židinys“, 1937, Nr. 3.

Iyginis eilėraštis „Для берегов отчизны дальней..“ — „Correctum“⁶. Pasirodo, tai antrasis, pataisytas K. P. Inčiūros vertimo „Tau iškeliaujant į tėvynę“ variantas, kuris iki tol buvo skelbtas „Mokslo dienoje“⁷. Vienas Puškino kūrinys bibliografijoje kartais laikomas dviem «Птичка», («Поэт») ir kt.). Perspausdinti tie patys vertimai ne kartą registruojami kaip nauja pozicija (P. Kriaučiūno išverstas „Ar per gatves einu trenksmingas“, E. Steponaičio — „Žiemos vakaras“ ir kt.).

Ilgai bibliografams didelė kliūtis bus vertimai, prie kurių nenurodomas originalo autorius. Pvz., tik po 20 metų spaudoje buvo paskelbta, kad P. Armino-Trupinėlio verstos baladės „Skendinis“ originalo autorius yra Puškinas. Pasitaiko dar klastingnesnių atvejų. Nevykėliai poetai, norėdami savo kūriniams suteikti svarumo, pasinaudodavo įžymybių vardais. Toks yra Aug. Baranausko eilėraštis „Po myrio“. Po jo antrašte įrašyta: „Sekimas A. Puškino“. Štai jis:

Kad mane regėsi, apleidusį svieta
Ir kapinėn duobėn išvysi padėta,—
Meldžiu aš, kad tuomet ašarų nelietum,
Tik rožių vainiką ant kapo padėtum.
Čionais nėra meilės, tik ašaros vienos:
Tarp brolių žūst meilė, liūdniausios vien
dienos;
Tiktai, kad kapuos po žeme aš gulėsiu,
Tuomet laimę tikrąją tik apturėsiu.

Šiame eilėraštyje nejaučiama nei Puškino poetinė mintis, nei jo tema arba įvaizdis. Tokia mistifikacija būdavo įmanoma rinkinyje, o periodikos redaktoriai laiku apsižiūrėdavo. Štai „Lietuvos ūkininko“ redakcijos archyve yra 1910 m. K. Kvedaro iš Peterburgo atsiųstas eilėraštis „Jaunikaitis“ (iš Puškino)⁸, kuriame redakcijos darbuotojai įžiūrėjo ne tik absoliučią talento stoką, bet ir apgaulę.

Sunkiausi atvejai, kai poetai vertimus ir sekimus pateikia kaip savo originalius kū-

rinius. Pvz., Puškino eilėraštis «Брожу ли я вдоль улиц шумных..» be abejo — paimtas pagrindu jo kūriniui „Mislė apie smertį“, paskelbtam „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgoje“⁹. Lyginant lietuvišką tekstą su Puškino originalu, matyti, kad čia tėra laisvas vertimas. Štai atskiri fragmentai:

Ar kur einu, ar ką	Брожу ли я вдоль
dirbu,	улиц шумных,
Ar kad valgau	Вхожу ль во
gardų valgi,	многолюдный храм,
Asz atminęs visas	Сижу ль меж юношей
virpu,	безумных,
Jog galand' man	Я предаюсь своим
smertis dalgi.	мечтам.
Asz sakau, kad bėga	Я говорю: промчатся
metai	годы,
Taip, jog nieks jų	И сколько здесь ни
nepaserga,	видно нас,
Kai po vėjo szarpus	Мы все сойдем под
ratai	вечны своды —
Szliauž pro szalį	И чей-нибудь уж
menko vergo,	близок час.
Kad paveiziu asz	Гляжу ль на дуб
į girę,	уединенный,
Sziurpulyš man	Я мыслю: патриарх
kuną spaudo,	лесов
Jog žmonių daugybė	Переживет мой век
mirė,	забвенный,
Rinkusiųjų iš cze	Как пережил он век
naudą.	отцов.
O kad ažuolą	И где мне смерть
iszvystu,	пошлет судьбина?
Jau nukerpėjusi	В бою ли,
žydant,	в странствии,
Misliju asz ir	в волнах?
pragystu:	Или соседняя долина
„Daug žmonių	Мой примет
regėjai vystant	охладевший прах?
Tu karaliau, tikras
krūmo,
Tu, naujynų daug
girdėjai,
Jų aukos kartybę
dumo
Mūsų proboczijų
regėjai“...
.....
Koksai smertis tau
žadėtās?

⁶ „Naujoji Romuva“, 1937, Nr. 7.

⁷ „Mokslo dienos“, 1937, Nr. 2.

⁸ Lietuvos TSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto rankraščių skyrius, f. 26—189.

⁹ „Žemaičių ir Lietuvos apžvalga“. 1891, Nr. 22.

Kur į duobę gulsi
 šalta
 Ar į grabą busi
 dėtas?
 Ar apkas tikt' smilte
 balta?
 Ar iszliesi savo
 kraują
 Ant lankos nuo
 strielbos szuivio?
 Ar, prislėgtas vargo
 naujo,
 Džiusi isz
 rupesczio buvio?

O žymiausių mūsų rašytojų vertimus arba sekimus reikia būtinai paminėti jei ne pačioje bibliografijoje, tai bent jos prielaidose. Prie laisvų vertimų vertėtų priskirti ir J. Janonio eilėraščių „Ir kur tik aš einu“, kurį šio poeto raštų dvitomio sudarytojai laiko panašiu į anksčiau mūsų aptartąjį Puškino eilėraščių. Šio Puškino eilėraščio motyvai taip pat ryškūs K. Ivaškos „Elegijoje“¹⁰:

Ne kartą man galvoję kyla
 Mintis juoda, mintis karti,
 Ir širdį veria, tartum yla. . .
 Ateis mirtis. . . gal jau arti?

Norėčiau, kad mane užkastų
 Tėvynėj mano Lietuvoj;
 Kad kūnas poilsį čia rastų,
 O ne šalyje svetimoj.

Labai daug sekimų ir laisvų vertimų yra Puškino garsiojo „Žiemos vakaro“. Nuo savitos šio eilėraščio melodijos, niūrių jo įvaizdžių daugiausia priklausomi buvo pradedantieji poetai ir epigonai. Štai kelių pavyzdžių pirmieji posmai:

Tvoros pyška, stogai braška,
 Šuva kieme loja.
 Vėjas užia, sniegu taško,
 Rodos, kad svajoja¹¹.

Šaltis didis, pyška tvoros,
 Supustytos pusnys storos,
 Vėjas sniegą nešdams kaukia,
 Tarsi marių vilnys plaukia¹².

Drimba, drimba pirmas sniegas,
 Gamtą rėdo jis baltai;
 Siaučia-švilpia šiaurūs spiegai,
 Upes apdengia ledai¹³.

Maišos, kūliais verčias, plaukia
 Debesys sniegų pilni,
 Rūstaudami vėjai kaukia,
 Lyg vilkai, kai alkani¹⁴.

„Ar girdi, močiute! —
 Dievo teismas lauke!
 Kaip ant mūsų gryčios
 Žiauri vėtra kaukia?
 Vėjas tai pravirksta,
 Tartum kūdikėlis,
 Tai baisiai mauroja
 Kaip žvėris pašėlęs. . .“¹⁵

Slenka liūdnos žiemos dienos,
 Tartum debesys juodi,
 Sniegais pridengtos rugienos —
 Vėją kaukiantį girdi¹⁶.

Šitą pavyzdžių srautą galėtų pratęsti tokie kūriniai, kuriuose Puškino įtaka pasireiškė vienpusiškiau: arba motyvuose ir įvaizdžiuose, arba ritminėje kūrinio struktūroje. Toks pavyzdys gali būti L. Giron eilėraštis:

Pusto vėjas, dulksta smiltys,
 Rūkas, kelio nematai. . .
 Kuo tikėti ir ko viltis?
 Ko laikytis mums tvirtai? . .¹⁷

Visi sekimai, parodijos, skoliniai turėtų atsispindėti specialiuose bibliografijos prielaidose.

Grįžtant prie vertimų, reikia pabrėžti, kad bibliografams sunku yra aptikti eilėraščius, kurie paskelbti straipsniuose ir ne-

¹⁰ Ivaška K. Sielos skundas. Tilžė, 1920, p. 14.

¹¹ Paleistšparnis [Šnapštys J.]. Rudens vakaras. „Tėvynės sargas“, 1899, Nr. 11, p. 13.

¹² Liepalotų Kastantas [Stiklius Kastas]. Žiemos dienos.—„Vienybė“, 1908, Nr. 6, p. 89.

¹³ Šeinius I. Žiema.—„Aušrinė“, 1910, Nr. 1, p. 11.

¹⁴ Aš. Mokinyš.—„Saltinis“, 1911, Nr. 10, p. 101.

¹⁵ Margalis. Žiemos naktį (siužetas skolintas).—„Draugija“, 1914, Nr. 93—96, p. 79.

¹⁶ Paluševičius J. Žiema.—„Jaunimo draugas“, 1937, Nr. 6a—7, p. 169.

¹⁷ „Skaitymai“, 1920, kn. 1.

turi aiškių nuorodų. Pvz., A. Merklio straipsnyje „Pirmieji J. Tumo-Vaižganto literatūriniai bandymai“¹⁸ rašoma apie išlikusį 1889 m. J. Tumo-Vaižganto, gimnazisto, užrašų sąsiuvinį. Jame yra įvairių autorių (Dalio, L. Tolstojaus, Puškino, Krylovo ir kt.) kūrinių vertimų, kuriuos „rašydamas J. Tumas-Vaižgantas norėjo tobulinti savo stilių... Daugiausia versta prozas, bet pasitaiko ir eilėraščių. Kiek J. Tumui sekės versti poeziją, galima spręsti iš šio vertimo“. Ir straipsnio autorius pateikia eilėraščio „Pojuoks“ («Вурдалак») tekstą, po kuriuo parašyta: „Puzskinas“.

O. Petrėnaitės sudarytoji bibliografija turi vieną privalumą: joje nurodoma ne tik vertimo spausdinimo data, bet ir metai, kada tas ar kitas dalykas išverstas. Kitaip tariant, vertimas pažymėtas dviejose vietose. Pvz., 1910 m. grafoje: „— **Atėjimas pavasario** (Ištr. iš „Eugenijaus Oniegino“, 7 persk.). Vertė J. Janonis. Žr. Nr. 142“. Brūkšnelis priekyje reiškia, kad ši pozicija nenumeruojama. O 142 pozicija randama 1941 m. grafoje. Čia jau aprašomas leidinys, kuriame pirmą kartą buvo išspausdintas vertimas. Šią poziciją dabar galima patikslinti — J. Janonio išversti Puškino kūriniai pirmą kartą buvo išspausdinti lietuvių poeto „Jaunų dienų raštuose“, išleistuose 1924 m. Čikagoje. Mūsų nuomone, tokios dvigubos pozicijos būtinos siaurose bibliografijose, kurios „skiriamos specialiam mokslo tiriamajam darbui“, kaip rašoma čia aptariamoms rodyklės pratarmėje. (Gaila, kad šis principas taikomas tik J. Janonio vertimams.) Minėtas J. Tumo-Vaižganto, gimnazisto, mėginimas versti Puškiną yra XIX a. vertimas — jis turi būti nurodytas ir 1889 m. grafoje.

Panašiose specialiose bibliografijose (gal būt, prieduose) turėtų atsispindėti ir neskelbti bei neišlikę žinomų lietuvių literatūros veikejų padaryti vertimai. Prie jų

priskirtinas ir seniausias iš mums žinomų Puškino vertimų į lietuvių kalbą. Jis yra Vilniaus V. Kapsuko universiteto mokslinės bibliotekos rankraščių skyriuje kartu su 1888 m. M. Jankui į „Šviesos“ redakciją atsiųstu tokiu laišku: „Gromata su eilėlėmis ing „Šviesos“ rėdystę! Kitą kartą pabaigęs 1855 m. Tytuvėnų mokslnyčia, būdamas prie savo tėvo, mėgau šį tą braižyti ir guldyti iš svetimo liežuvio ant lietuviško. Ve, atradęs savo jaunesnių dienų darbus, paduodu rėdystei maskolišką basnią: «Появление весны, А. Пушкина»¹⁹. Tai nelabai vykęs D. Jankūno poetinis bandymas.

J. Tumas-Vaižgantas vienoje savo knygų-paskaitų apie lietuvių literatūrą po straipsnio apie A. Kriščiukaitį-Aišbę pateikia rašytojo bibliografiją, kuri prasideda A. Puškino poemos „Čigonai“ vertimu, atsiųstu 1883 m. į „Aušrą“ ir likusiu neišspausdintu. Tai įrodo ir paties A. Kriščiukaičio-Aišbės laiškas „Lietuvos žinių“ redakcijai, išspausdintas laikraštyje. „Kitąsyk, kai buvau dar jaunas, prirašinėdavau visokių raštų ir daugumą jų siuntinėdavau, žinomas daiktas, į Tilžę. Vieni buvo išspausdinti, o kame dingo kiti — nežinau. Buvo siūsta ir neišspausdinta: 1) Puškino „Čigonai“ (versta gimnazijoje 1883—1884 m.)... Gal vyrai, buvusieji prie „Aušros“, „Šviesos“ ir „Varpo“, teiktųsi man pranešti dienraštyje, kame galėčiau gauti tuos savo rašinius? Būčiau labai, labai dėkingas. „Aišbė“²⁰. Be Puškino poemos, laiške minimi taip pat L. Tolstojaus, A. Ostrovskio ir kitų rusų rašytojų kūrinių vertimai. Negalima pamiršti ir daugelio Z. Gėlės išverstų Puškino poezijos dalykų. Apie juos rašoma E. Matuzevičiaus ir R. Mikšytės įžanginiuose straipsniuose poeto rinktinėms. Vertimų originalai dar nėra skelbti ir saugomi Vilniaus V. Kapsuko universiteto Mokslinės bibliotekos rankraščių skyriuje.

¹⁸ „Akademikas“, 1933, Nr. 13.

¹⁹ Šis laiškas M. Biržiškos skelbtas „Tautoje ir žodyje“, 1928, t. 5, p. 323; vertėjas ir vertimas taip pat paminėti leid.: Lietuvos TSR bibliografija. Serija A. Knygos lietuvių kalba. T. 1. 1547—1861. V., 1969, p. 511.

²⁰ „Lietuvos žinios“, 1914, Nr. 68.

Puškinio kūrinių vertimas — svarbus faktas kiekvieno mūsų rašytojo biografijoje, reikšmingas susitikimas jo kūrybiniame kelyje. Nors tie vertimai ir buvo paskelbti, praėjus ilgesniam laikui, jie būtinai turi atsispindėti specialiojoje bibliografijoje, nurodant vertimo datą. Be 1931 m. išspausdintų fragmentų iš „Eugenijaus Onieginio“, T. Tilvytis Švietimo ministerijos Knų leidimo komisijai buvo atsiuntęs dar Puškinio kūrinių vertimų pluoštą. Šie išliko archyvuose, ir tik neseniai juos paskelbė bibliografas V. Žukas.

Šių eilučių autorius, rinkdamas medžiagą temai „Puškinas ir Lietuva“, peržiūrėjo XIX a. pabaigos ir XX a. ikitarybinio laikotarpio periodinius leidinius ir aptiko daugelį Puškinio vertimų, nepažymėtų bendrosiose bibliografijose. Papildant Puškinio vertimų į lietuvių kalbą bibliografiją, taip pat buvo pasinaudota doc. V. Žuko kartoteka bei turtinga Respublikinės bibliotekos lituanistikos skyriaus personalijų kartoteka. Šie papildymai Puškinio vertimų skaičių padidino kone trečdaliu, gerokai praplėtė lietuvių-rusų literatūrinių ryšių vaizdą.

Žemiau sąrašė yra nenumeruojami nespausdinti vertimai ir jau užregistruoti O. Petrėnaitės bibliografijoje kūriniai, kurie paskelbti dar ir kituose leidiniuose.

Po 1855 m.

- **Pasirodymas pavasario** («Приход весны», строфа из «Евгения Онегина»). Vertė D. Jankūnas. Rankraštis VVU MB RS, f. 1, D. 383.

1875

1. **Rusiška žiema** («Русская зима», строфа из «Евгения Онегина»).—Кн.: Rusiškas mokslas dėl lietuvininkų. V., 1875, p. 46 (rusų raidėmis).
2. **Apie žveją ir žuvelę** (Сказка о рыбаке и рыбке).—Кн.: Rusiškas mokslas dėl lietuvininkų. V., 1875, p. 52—63 (rusų raidėmis).

1883

- **Cigonai** (Цыганы). Vertė A. Kriščiukaitis-Aišbė. Rankraštis 1883 m. atsiųstas „Aušros“ redakcijai ir liko nespausdintas.

1889

- **Pojuoks** (Вурдалак). Vertė J. Tumas-Vaižgantas. Žr. Nr. 10.

1906

3. **Užgėrimas** (Заздравный кубок). Vertė S. Dagilis.—Кн.: S. Dagilis. Lietuviškas šiuipynys... Ryga, 1906, p. 48.

1907—1911

- **Ar aš triukšmingąja žengiu gatvėje** («Брожу ли я вдоль улиц шумных...»). Vertė Z. Gėlė (Gaidamavičius). Neskelbta. VVU MB RS, f. 1, D. 494.
- **Aš čia, Inezilija** («Я здесь, Инезилья...»). Vertė Z. Gėlė. Neskelbta. VVU MB RS, f. 1, D. 473.
- **Atbudimas** («Мечты, мечты»). Vertė Z. Gėlė. Neskelbta. VVU MB RS, f. 1, D. 473.
- **Kaip greitai ant lauko...** («Как быстро в поле...»). Vertė Z. Gėlė. Neskelbta. VVU MB RS, f. 1, D. 564.
- **Paskutiniai žiedai** («Цветы последние милей...»). Vertė Z. Gėlė. Neskelbta. VVU MB RS, f. 1, D. 494.
- **Praskysta debesų skrajojanti aibė** («Редует облаков летучая гряда...»). Vertė Z. Gėlė. Neskelbta. VVU MB RS, f. 1, D. 494.
- **Praūžusių laikų užgesusis linksnumas** (Элегия). Vertė Z. Gėlė. Neskelbta. VVU MB RS, f. 1, D. 494.
- **Vadimas** (Отрывок из поэмы «Вадим»). Vertė Z. Gėlė. Neskelbta. VVU MB RS, f. 1, D. 564.
- **Važiukime! esu jau gatavas...** («Поедем, я готов...»). Vertė Z. Gėlė. Neskelbta. VVU MB RS, f. 1, D. 473.
- **Ziemos vakaras** (Зимний вечер). Vertė Z. Gėlė. Neskelbta. VVU MB RS, f. 1, D. 474.

1911

4. **Poetas** (Поэт). Vertė J. Kmitas (K. Urbonavičius).—„Draugas“ (Wilkes-Barres), 1911, gegužės 4 d.

1917

5. **Lakštingala** (Соловей). Vertė V. Ak-tis.—„Ateitis“, 1917, Nr. 6, p. 174.

1921

6. **Atbalsis** (Эхо). Vertė Jurgis Daina.—„Ateitis“, 1921, Nr. 4/5, p. 71.
7. **Pranašas** (Пророк). Vertė Erškėt-Radastas.—„Pavasaris“, 1921, Nr. 3, p. 23—24.

1924

- **Atėjimas pavasario** («Приход весны», фрагмент из «Евгения Онегина»). Vertė J. Janonis.— Kн.: Juliaus Janonio jaunų dienų raštai. Chicago, 1924, p. 16.
- **Kaliny** (Узник). Vertė J. Janonis. Ten pat, p. 16.
- **Senai geidimai pergyventi** («Я пережил свои желанья...»). Vertė J. Janonis. Ten pat, p. 15.

1925

- 8. **Upės deivė** (Русалка). Sulietuvino Adolf-Vytas Giraitis.— „Giedra“, t. 14, 1925, Nr. 9, p. 274—283; Nr. 10, p. 299—312.

1926

- **Paukštelis** («Птичка божия не знает...»). Vertė M. Vaitkus.— Kн.: Kamantauskas V. Lietuvių literatūros chrestomatija. 5-osios kl. kursas. D. I. Lyrika. K., 1926, p. 43.
- 9. **Poetas** (Поэт). Vertė K. Gelvainis (K. Korsakas).— „Vytis“, t. 8, 1926, Nr. 18, p. 556.

1930

- 10. **Kaukazas** (Кавказ). Vertė J. Savickis.— „Rygos balsas“, 1930, gegužės 31; Kн.: Savickis J. Nakties žaislai. Eilėraščiai. K., 1933, p. 29.

1931

- **Atsibudimas** (Пробуждение). Vertė T. Tilvytis.— Paskelbta V. Žuko str. „Prie Puškino kūrinių vertimo istorijos“. „Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai“, 1967, t. 6, p. 199.
- **Dainius** (Певец). Vertė T. Tilvytis.— Paskelbta ten pat, p. 198.
- **Ištrauka iš „Pasakos apie carą Saltaną“** (Отрывок из «Сказки о царе Салтане»). Vertė T. Tilvytis.— Paskelbta ten pat, p. 199.
- **Ruslanas ir Liudmila** («Руслан и Людмила» — отрывок). Vertė T. Tilvytis.— Paskelbta ten pat, p. 200.
- **Ziemos vakaras** (Зимний вечер). Vertė T. Tilvytis.— Paskelbta ten pat, p. 199.

1933

- 11. **Pojuoks** (Вурдалак). Vertė J. Tumas-Vaižgantas.— Str.: Merkelis A. Pirmieji J. Tumo-Vaižganto literatūriniai bandymai.— „Akademikas“, 1933, Nr. 13, p. 255.

1934

- 12. **Debesys** (Туча). Vertė Darbo Pelė.— „Argentino Lietuvos lietuvių balsas“, 1934, gruodžio 20.

- 13. **Kaliny** (Узник). (Vertė B. Pranskus?)— Kн.: Pranskus B. Literatūros chrestomatija. Ketvirtieji mokymo metai. Minskas, Baltarusijos Valst. I-kla, Nacionalinis sektorius, 1934, p. 9.

- 14. **Ruduo** (Осень, из «Евгения Онегина»). (Vertė B. Pranskus?)— Ten pat (žr. Nr. 13), p. 9—10.

- 15. **Žiema** (Зима, из «Евгения Онегина»). (Vertė B. Pranskus?)— Ten pat (žr. Nr. 13), p. 10.

- 16. **Pasaka apie žveją ir žuvytę** (Сказка о рыбаке и рыбке). (Vertė B. Pranskus?)— Kн.: Pranskus B. Skaitymo knyga. Trešieji mokymo metai. Minskas, Baltarusijos Valst. I-kla, Nacionalinis sektorius, 1934, p. 9—15.

1936

- 17. **Kaliny** (Узник). Vertė K. Binkis.— „Darbo jaunimas“, 1936, Nr. 2—3, p. 10.
- 18. **„Paminklą pastačiau aš sau nenulipydą...“** ir kitų eilėraščių fragmentai («Я памятник себе воздвиг нерукотворный...» и отрывки из других стихотв.). Vertė J. Kaškaitis.— Str.: Kaškaitis J. Rusų literatūros saulė.— „Sviesa“, 1936, Nr. 4, p. 19—22.
- 19. **Pasaka apie carą Saltaną, karalaitį Gvidoną ir gražuolę karalaitę Gulbę** (Отрывок из «Сказки о царе Салтане»). Vertė K. P. Inčiūra.— „Sviesos keliai“, 1936, Nr. 10, p. 601—604.

1937

- 20. **Angelas** (Ангел). Vertė M. Linkevičius.— „Ateitis“, 1937, Nr. 2, p. 60.
- **„Ar aš bastaus triukšmingom gatvėm...“** («Брожу ли я вдоль улиц шумных...»). Vertė L. Gira.— „Vairas“, 1937, Nr. 1, p. 7.
- 21. **Auklei** («Подруга дней моих суровых...»). Vertė E. Matuzevičius.— „Ateities spinduliai“, 1937, Nr. 2, p. 32.
- **Čaadajevui** (К Чаадаеву). Vertė L. Gira.— „Lietuvos žinios“, 1937, II. 15.
- **Elegija** (1821) («Умолкну скоро я!...»). Vertė L. Gira.— „Jaunoji Lietuva“, 1937, Nr. 2, p. 72.
- 22. **Elegija** («Я пережил свои желанья...»). Vertė M. Linkevičius.— „Ateitis“, 1937, Nr. 2, p. 60.
- 23. **Eugenijus Onieginas** (Отрывки из «Евгения Онегина»). Vertė V. Rutenis.— „Jaunoji Lietuva“, 1937, Nr. 2, p. 79—83.
- 24. **Fragmentai iš „Eugenijaus Onieginio“** (Евгений Онегин, гл. I, строфы I—VIII). Vertė Jonas Kmitas [K. Urbonavičius].— „Studentų žodis“ (Thompson, Conn.), 1937, Nr. 7, p. 167—168.
- 25. **Ex ungue leonem**. Vertė J. K. [K. Urbonavičius].— „Studentų žodis“, 1937, Nr. 3, p. 66.

- **Exegi monumentum** («Я памятник себе воздвиг нерукотворный...»). Vertė L. Gira.— „Vairas“, 1937, Nr. 2, p. 171.
26. **Juodas vualis** (Черная шаль). Vertė L. Gira.— „Vairas“, 1937, Nr. 2, p. 168.
- **Jūrai** (К морю). Vertė K. Pr. Inčiūra.— „Mokslo dienos“, 1937, Nr. 1, p. 23.
- **Kalinys** (Узник). Vertė L. Gira.— „Lietuvos žinios“, 1937. II. 15.
27. **Laisvės sėjikas** («Свободы сеятель пустынный...»). Vertė Jonas Kmitas [K. Urbonavičius].— „Studentų žodis“, 1937, Nr. 6, p. 127.
28. **Laiškas Sibiran** («Во глубине сибирских руд...»). Vertė Juozas Kekštas.— „Rytas“ (Brazilija), 1937, Nr. 4/5, p. 4.
- **„Nebedainuok, gražuole, ne...“** («Не бой красавица при мне...»). Vertė L. Gira.— „Lietuvos aidas“, 1937, vasario 6.
- **Poetas** (Поэт). Vertė L. Gira.— „Vairas“, 1937, Nr. 1, p. 6.
- **Poetui** (Поэту). Vertė L. Gira.— „Vairas“, 1937, Nr. 1, p. 8.
- **Poniai A. P. Kern** (K*** («Я помню чудное мгновенье...»). Vertė L. Gira.— „Vairas“, 1937, Nr. 2, p. 169.
- **Pranašas** (Пророк). Vertė L. Gira.— „Vairas“, 1937, Nr. 2, p. 170; t. p. „Lietuvos žinios“, 1937. II. 15.
29. **Pranašas** (Пророк). Vertė J. Graičiūnas.— „Mokslo dienos“, 1937, Nr. 2, p. 69.
30. **Ruduo**. Iš „Eugenijaus Oniegino“ (Осень. Из «Евгения Онегина», гл. IV, строфы IX—XII). Vertė Jonas Kmitas [K. Urbonavičius].— „Studentų žodis“, 1937, Nr. 9, p. 210.
31. **Skenduolis** (Утопленник). Vertė Jonas Kmitas [K. Urbonavičius].— „Studentų žodis“, 1937, Nr. 5, p. 107.
- **Sodžius** (Деревня). Vertė L. Gira.— „Vairas“, 1937, Nr. 2, p. 166.
32. **Stansai** («Брожу ли я вдоль улиц шумных...»). Vertė K. Pr. Inčiūra.— „Saltinis“, 1937, Nr. 43, p. 677.
- **Smėklos** (Бесы). Vertė A. Churginas.— „Laisvė“, 1937, vasario 6.
- **„Tau iškeliaujant į tėvynę...“** («Для берегов отчизны дальней...»). Vertė K. Pr. Inčiūra.— „Mokslo dienos“, 1937, Nr. 2, p. 81.
33. **Ziemos vakaras** (Зимний вечер). Vertė Eug. Matuzevičius.— „Ateitis“, 1937, Nr. 4, p. 152.

1938

34. **Atgimimas** (Возрождение). Vertė K. Prapas Inčiūra.— „Naujoji Romuva“, 1938, Nr. 15/16, p. 374.
35. **Iš „Eugenijaus Oniegino“** (Из «Евгения Онегина», гл. I, строфы XV—XXI). Vertė Jonas Kmitas [K. Urbonavičius].— „Studentų žodis“, 1938, Nr. 6, p. 127.
36. **Kipšai** (Бесы). Vertė Jonas Kmitas [K. Urbonavičius].— „Studentų žodis“, 1938, Nr. 1, p. 7.

1939

- **Iš „Eugenijaus Oniegino“** (Из «Евгения Онегина», гл. I, строфы XV—XXI). [Vertė K. Urbonavičius].— „Studentų žodis“, 1939, Nr. 8, p. 173—174.

1940

37. **Giesmė apie Olegą ir jo žirgą** (Песнь о вешем Олере). Vertė Pr. Inčiūra.— „Saltinis“, 1940, Nr. 10, p. 152.
38. **A. P. Kern** (K*** («Я помню чудное мгновенье...»). Vertė K. Pr. Inčiūra.— „Sviesa“, 1940, Nr. 3, virš. p. 4.
39. **Pasaka apie žveją ir aukso žuvelę** (Сказка о рыбаке и рыбке). Vertė V. Bičiūnas.— „Žiburėlis“, 1940, Nr. 16, p. 287—289.

Vilniaus Valst. V. Kapsuko universiteto
Rusų literatūros katedra